

Eilert Peter Tscherning.

Af

Mag. art. KR. PETERSEN.

DANMARKS politiske Historie i Tidsrummet 1815—30 er kun i ringe Grad udforsket. De vigtigste Behandlinger deraf er Rubins Bog om Frederik VI' Tid og A. D. Jørgensens Fremstilling i Danmarks Riges Historie VI. Bd. Saa vidt forskellige disse to Forskere end var, mødtes de dog i den Opfattelse, at den politiske Udvikling i dette Tidsrum stagnerede. Efter Rubins Opfattelse skyldtes det stærke politiske Røre, som gav sig til Kende med Aaret 1830, en tilfældig ude fra kommende Aarsag og behøver i hvert Fald ikke at opfattes som Resultatet af en forudgaaende Udvikling, og af de senere politiske Førere var der kun én, A. F. Tscherning, der maalbevidst ønskede Forandringer¹, ellers var Kendemærket paa den gode Borger ikke at bryde sig om Politik og at overlade Behandlingen af offentlige Anliggender til Embedsmændene². Der kan være Tvivl om, hvorvidt denne Opfattelse af Tiden er rigtig. Saa meget er i hvert Fald sikkert, at var denne Samfundsopfattelse Regelen, fandtes ogsaa Undtagelser. Rubin nævner selv A. F. Tscherning; med bedre Grund kunde han have nævnt hans Fader, Eilert Peter Tscherning, thi at Sønnens Anskuelse i høj Grad var præget af Faderens Paavirkning, indrømmes af A. F. Tscherning selv³ og ses desuden deraf, at disse for en stor Del var fuldt udviklede hos

¹ Tilskueren 1897 pag. 492 f.

² Rubin: Frederik d. VI' Tid pag. 312.

³ Memoirer og Breve VIII. Bd. pag. 82 jvf. I Hjemmet 7. Aarg. Nr. 1.

Faderen paa et Tidspunkt, da Sønnen ikke kan have været i Stand til at danne sig en selvstændig Opfattelse¹.

En Undersøgelse af Eilert Peter Tschernings efterladte Papirer og af hans talrige Indberetninger sammenholdt med de ca. 50 Breve, han i Tiden 1812—32 skrev til daværende Prins Kristian Frederik, viser, at han var en Mand med den mest levende Interesse for alle Samfundsforhold, sociale, politiske og økonomiske, og at han ingenlunde ansaa det for sin Pligt som Borger at forholde sig passiv overfor offentlige Anliggender, men at han tværtimod altid var parat med en vaagen Kritik, hvor han fandt den paa-krævet, og stedse var rede til at fremsætte den — ikke blot overfor Prins Kristian Frederik, men overfor Kongen selv. Og han veg ikke tilbage for at føre selve Ordet Konstitution i Pennen. Allerede i 1816 er han inde paa det, uden dog udtrykkelig at foreslaa en saadan for Danmark², men i 1830 skriver han³: »Min Mening er uforandret for en Konstitutionel-Monarkisk Forfatning — noget Deres Kgl. Højhed allerede ved fra den Brevveksling, De i de nærmeste Aar efter Krigen hædrede mig med.« Dette faar saa meget større Interesse, som Tscherning var en Mand af meget betydelige Evner⁴, og en Mand, der i høj Grad nød Kongens Tillid. At dette sidste var Tilfældet ses deraf, at Kongen Gang paa Gang betroede ham vigtige Hverv, som stillede store Krav til hans Konduite og hans Evne til at bedømme Personer og Forhold.

Det vil da formentlig være af Interesse at gøre Rede

¹ I dette Forhold til Faderen ligger Forklaringen paa A. F. Tschernings mærkværdigt tidlige Udvikling, som Rubin undres over. Se Frederik VI' Tid pag. 332, Noten.

² Brev til Kristian Frederik 10—2—1816. (Alle Brevene til Kr. Fr. findes i Kongehusets Arkiv).

³ Brev til Kr. Fr. 23—12—1830.

⁴ I et Brev til Tscherning af 2—2—1816 skriver Kristian Frederik: »Vi vilde godt kunne arbejde sammen, og meget Lys kunde jeg hente hos Dem. Ved forefaldende Lejlighed skal jeg ej heller forsømme det.« E. P. Tschernings Papirer. (Rigsarkivet; cit. Papirer).

for Tschernings Opfattelse af det Samfund, han levede i, baade fordi en betydelig Mands Billede af hans egen Tid har sin historiske Værdi, og fordi vor Forstaaelse af A. F. Tscherning derved uddybes.

E. P. Tscherning blev født 1767. Han blev Student 1783, studerede derefter først Teologi, siden Jura, men just som han skulde tage juridisk Attestats, brød Krigen med Sverrig ud, og under Indtryk heraf opgav han Juraen og meldte sig som Frivillig ved Hæren og blev kort efter Løjtnant ved Artilleriet. Efter Krigen garnisonerede han forskellige Steder, bl. a. i København, og ved Siden af at udføre Garnisonstjeneste studerede han ivrigt: Sprog, Filosofi, Fysik, Historie og Krigsvidenskab og tog ogsaa mere praktiske Opgaver op. I 1793 udførte han Forsøg med Feltbagerier, og i 1794 afgik han til Frederiksværk som Inspektør over Fabriksetablissementerne deroppe. I denne Stilling forblev han, indtil han i 1830 blev Vicekommandant paa Rosenborg — en Retraitepost for velkjente Officerer. Han var da — siden 1815 — avanceret til Oberst. Han døde i 1832¹.

Selve Arbejdet paa Frederiksværk interesserede ham meget. Værket gik ogsaa stærkt frem i hans Tid, og nye Fabrikationsgrene som et Sølvsmelteri og en Sabelfabrik oprettedes. Men selve de Arbejdsvilkaar, man bød ham, forekom ham utaalelige. Aarsagen hertil laa vistnok for en stor Del i hans egen noget stejle, maaske lidt rethaverske og meget selvbevidste Karakter. Han havde overordentlig svært ved at underordne sig andre, men han havde ogsaa svært ved at arbejde sammen med sine Undergivne. Alleerede i 1803 tænkte han paa at søge sin Afsked, fordi For-

¹ Om Tschernings biografiske Data se Biogr. Lex. samt Brudstykker af en Autobiografi i Tschernings Papirer. Om hans Virksomhed paa Frederiksværk se G. Hornemann: Frederiksværks Historie i Omrids.

holdene er ham uudholdelige — navnlig paa Grund af Rivninger med de underordnede Embedsmænd, og han beder Hassler om muligt at skaffe ham en anden Stilling¹. Hassler fraraader ham dog bestemt at søge sin Afsked², og kort efter modtog han (paa Hasslers Foranledning?) en smuk Anerkendelse for sit Arbejde, idet Fabrikens Ejer, Hertug Carl af Hessen, sendte ham et meget velvilligt Brev samt meddelte, at han havde tilstaaet Tscherning et aarligt Løntillæg paa 200 Rdl. og en Gratifikation paa 400 Rdl., som han beder ham modtage som et Bevis paa hans Hengivenhed og Agtelse³. Men efter at Værket i 1804 var overgaaet i Kongens Eje, og den øverste Ledelse derved kom i Hænderne paa en Administration i København, blev Forholdene igen vanskelige — navnlig efter Hasslers Død i 1805, da de andre Administratorer — og ikke mindst Chefen — manglede Hasslers Kendskab til Værket og til Tscherning selv⁴. Efter hans Interims-Instrux af 1805⁵ synes hans Stilling heller ikke at have været videre selvstændig, medens Ansvar et ene hvilede paa ham. Under Krigen var han optaget af mange andre Ting, men da han i Juli 1814 vendte tilbage til Værket, kom han midt op i de gamle Pinagtigheder. I et Brev til Bülow⁶ kommer han igen tilbage til Tanken om at tage sin Afsked, og han spørger, om der er Mulighed for Ansættelse andensteds, da han ellers selv maa bryde sig en Bane — om fornødent i Udlandet. Af Afskeden blev dog intet, men tilfreds blev han ikke. »Hvor meget lykkeligere er ikke en Pakhusforvalter end Inspektøren paa Frederiksværk,« skriver han lidt senere

¹ Brev til Hassler 18—11—1803 (Papirer). Hassler var Deputeret i Generalitetet og Chef for Administrationen af Frederiksværk.

² Brev fra Hassler 3—12—03 (Papirer).

³ Brev fra Carl af Hessen 10—12—03 (Papirer).

⁴ Autobiografien (Papirer).

⁵ Frederiksværks Afleveringsakter 1805 pag. 614.

⁶ Generaladjudantskabets Arkiv. Indkomne Sager, Hemmelige Papirer 1814. Nr. 435 (cit. H. P.). Bülow var Chef for Generaladjutantstaben.

til Kristian Frederik¹. Og endnu saa sent som i 1824 søger han at komme bort. Han søgte da Stillingen som Toldinspektør i Langenfeldt og bad Kristian Frederik om at støtte Ansøgningen². Prinsen havde dog en nærmere Protegé i sin Marskal, Kammerherre Clauson-Kaas, som ogsaa fik Embedet. Og Tscherning maatte blive paa Frederiksværk, til han i 1830 opnaaede Otium. Men han forsumpede ikke i Anstrengelserne og Vanskelighederne. Der blev Tid til at pleje en virksom Interesse for alle Samfundets Forhold, og han er utrættelig i at gøre opmærksom paa Skavanker og gøre Forslag til Ændringer, som det ses af hans mange Indberetninger til Bülow og hans Breve til Kristian Frederik og af Afhandlinger i forskellige Tidsskrifter. Paa sine gamle Dage gik han over til Journalistikken. I »Kjøbenhavnsposten« var han i Aarene 1831—32 en flittig Medarbejder. Næsten daglig findes en Artikel signeret med hans Mærke »T.« omhandlende alle mulige forskellige Spørgsmaal — en frisk og fornøjelig Læsning, der vidner om hans Vivacitet og mangesidige Interesser.

Særlig karakteristisk for Tschernings Grundopfattelse af Samfundet er hans Forstaaelse af og dybe Interesse for de sociale Forhold. A. F. Tschernings Opfattelse: at social Lighed var den absolutte Forudsætning for politisk Frihed, er maaske nok en Streg radikalere end Faderens, men heller ikke mere. Eilert Peter Tscherning var en lige saa afgjort Fjende af Privilegier af hvad Art nævnes kan som Sønnen, men hele hans Livssyn var mere moderat præget. Den positive Side af hans sociale Interesse var en varm Sympati for Almuen — en Sympati, der var baseret dels paa Erkendelsen af Almuens rent menneskelige Egenskaber³ og dels paa Erkendelsen af det fysiske Arbejdes samfunds-

¹ Udateret Brev (1815) til Kr. Fr.

² Brev til Kr. Fr. 29—8—1824.

³ Den Militairiske Sophron. En fri Oversættelse af E. P. Tscherning pag. 94 f. Jvf. »Kjøbenhavnsposten« 22—3, 25—3 og 27—5 1831 og A. F. Tschernings Efterladte Papirer I, 19.

mæssige Værdi og Tro paa, at Arbejdets Intensitet og dermed Udbyttet paa det nøjeste hang sammen med den arbejdende Klasses sociale Vilkaar¹. Skønt selv Militær og Leder af en industriel Virksomhed var det særlig Bondestandens Tarv, der laa ham paa Sinde, men hans Sympati omfattede alle, der havde det ondt. Under de vanskelige Forhold i 1807 drog han omhyggelig Omsorg for Hospitalslemmerne og søgte at skaffe dem Arbejde². Og da Kommandoen paa Als blev ophævet, søgte og fik han Kongens Tilladelse til at lade Ris og Faskiner uddele blandt de fattige. Endog til tidligere Slaver og Tugthusfanger naar hans Interesse. Han vender flere Gange tilbage til en Plan om efter endt Straffetid at give dem Jord at dyrke paa Grænsen af Hedeegnene med Udsigt til at faa Jorden i Arvefæste som Løn for god Opførsel. Maaske der da var Mulighed for af disse Mennesker, som ellers ofte gik til Grunde, at skabe en fri Husmandsstand³. Overhovedet hyldede Tscherning meget moderne Principper med Hensyn til Straffevæsenet. Han mente, at Behandlingen af Fangerne burde individualiseres paa Grundlag af et personligt Kendskab til de enkelte Fanger, og Formaalet med Straffen burde altid være Forbedring — at gøre Forbryderne til gode Borgere⁴.

Men ganske særlig var han dog interesseret i Bøndernes Forhold. Reformperioden var for ham Danmarks lykkeligste Tid⁵, og Forordningerne af 8. Juni 1787 og 20. Juni 1788 aabnede de skønneste Udsigter og gav sikre Forhaabninger⁶. I Bemærkningerne til den førstnævnte Forordning saa Tscherning udtrykt det, der for ham var afgørende: at faa

¹ »Valkyrien« 1831. III. Hefte p. 65. Jvf. »Den oekonomiske Korrespondent« 1821. p. 108.

² Brev fra Amtmand Arctander, Frederiksborg 2—9—07. (Pap.).

³ Dagbogsoptegnelser fra en Rejse i Jylland i Tyverne (Papirer). Jvf. »Kjøbenhavnsposten« 18—5—1831.

⁴ Brev til Kr. Fr. 3—7—1816.

⁵ »Valkyrien« 1831, III, p. 161 f. jfr. 265.

⁶ »Valkyrien« 1831, p. 158.

Bondens Retsstilling sikret ved klare og uomgængelige Lovbud. Meget hurtigt viste det sig ogsaa, at det var her, Vanskelighederne laa. Godsejerne søgte paa mange Maader at omgaa Loven¹, og selv om Regeringen skred ind, hvor der forelaa ligefremme Lovbrud², var der adskillige Forhold, som det var vanskeligt at komme til Livs³. Dette var Tscherning ikke ubekendt med. Han vidste, at der i Tiden fra 1797—1820 var kommet en Række gavnlige Bestemmelser for Bonden, men, tilføjer han, »der er et lille Skridt fra Lovens Givelse til dens Udførelse«⁴. Overhovedet laa Hindringen for en virkelig Bondefrihed ikke i Lovene, hvis Aand var uangribelig, eller i de Byrder, Staten lagde paa Bønderne, men i Godsejernes Udnyttelse af deres Magt over Bønderne. Selv i Pengeforvirringens Tid holdt Skatternes Stigning ikke Skridt med Prisstigningen paa Landbrugsprodukter, og disses Stigningsprocent laa ogsaa over Importvarernes — i hvert Fald de almindelige Importvarer. I 1812 sender Tscherning en lang Skrivelse til Bülow⁵, hvori han hævder dette, og som Dokumentation opgiver han følgende Priser.

	1806	1812
1 Td. Rug kostede.....	4 Rdl.	90 Rdl.
1 - Byg —	2 ⁴⁸ —	50 —
1 - Havre —	1 ³² —	35 —
1 Skp. Ost (Holstensk) kostede ...	10 —	60 —
1 Td. Smør kostede.....	36 —	450 —
1 Hest —	100 —	1800 —
1 Okse —	40 —	500 —

Prisstigningen paa de vigtigste Forbrugsartikler i samme Tidsrum var

¹ Bergsøe: Kristian Ditlev Reventlow I, p. 224 f.

² A. Linvald: Kronprins Frederiks Regering I, 237. Jvf. »Kjøbenhavnsposten« 9—4—1831.

³ Bergsøe l. c.

⁴ »Valkyrien« 1831, I, 162 f.

⁵ H. P. 1812—399.

	1806	1812
1 Skpd. Jern kostede	15 Rdl.	125 Rdl.
1 Td. Tjære —	7 —	60 —
1 Td. Tran —	25 —	232 —
1 Skp. Fisk (norsk) kostede	40 —	320 —
1 Td. Sild —	10 —	130 —
1 Td. Stenkul —	2 —	25 —
1 Tylvt Brædder —	3 —	30 —
1 Kubikfod Tømmer —	0 ⁴⁸ —	6 —
1 Td. Salt —	6 —	36 —
1 Skpd. Hamp —	60 —	600 — ¹

Men ikke alene er Forholdet mellem Prisen paa Ex- og Importvarer gunstigt. Prisen paa de sidste er meget billig, naar man ikke beregner Prisen efter den imaginære, men efter den numerære Mønt. Det var da Tschernings Opfattelse, at dansk Landbrug i Tiden omkring 1812 i høj Grad var rentabelt². Disse gunstige Forhold varede til Midten af 1813. Men fra da og til Begyndelsen af 1814 slugtes Landbrugets Overskud af Skatterne, og i 1814 steg Skatterne mere end Kornprisen. Og dertil kom, at det Forholdstal, man anvendte for Omregningen fra Navneværdi til Sølvværdi, var meget ugunstigt for Bønderne. Tscherning anfører³, at Rug f. Ex. i 1814 er sat i Kapitelstakst til 130 Rdl. N. V. Dette skal efter Forordningerne reduceres til S. V. efter Forholdstallet 6 : 1 ∴ 1 Td. Skatterug = 21⁴ Rdl. S. V., som er lig 243—4—8 Rdl. N. V., hvilket vil sige, at Bønderne faktisk kom til at betale omtrent det dobbelte af det paalignede Beløb.

¹ Jvf. Falbe Hansen: Stavnsbaandsløsningen og Landboreformerne II. Bd. pag. 3. Forskellene i Tallene skyldes, at Tscherning nævner Salgsprisen, Falbe Hansen Kapitelstaksten, som efter Tscherning laa over Salgsprisen. Dette passer dog ikke altid. I 1812 laa Salgsprisen højest.

² Jvf. Falbe Hansen l. c. II, 9.

³ H. P. 1814—174. Jvf. Brev til Kr. Fr. (udat. 1815—16) og Brev til samme 24—4—1819. — For Rug var Kapitelstaksten 1813 i Sjællands Stift 21⁶⁶ Rdl. Statistiske Meddelelser 4. Rk. 15. Bd. 1. Hefte pag. 4.

Men den største Fare for Bondestanden laa dog i den fortsatte økonomiske Afhængighed af Herremanden i Forbindelse med det tilvante Underdanighedsforhold — to Omstændigheder, som aabnede mange Muligheder for Godsejerne til Udbytning af Bønderne. En særlig Fare saa Tscherning deri, at Godsejerne i Tierne og Tyverne viste Lyst til at faa Fæsteforholdet afløst af frie Forpagtninger, hvorved Godsejerne slap fri for de Forpligtelser, Forordningen af 8. Juni 1787 paalagde dem ved Fæstes Indgaaelse. Forøvrigt paastaar Tscherning, at Loven ikke overholdtes, fordi en effektiv Kontrol manglede. Han kender Eksempler paa, at Fæstere er blevet udsat uden om Loven¹. Paa lignende Maade forholdt det sig med Lovens Bestemmelser angaaende Bøndernes Stervboer. Dette Forhold var ogsaa bestemt i Forordningen af 8. Juni 1787, og Princippet var, at Herremanden ikke skulde kunne være Dommer i sin egen Sag². Men fuld Beskyttelse for Bønderne gav Loven ikke. Der var tværtimod her et af de »mod sand Bondefrihed mest stridende Punkter«. Thi selv om Herremanden i sin Egenskab af Skifteforvalter ikke maatte paadømme sine egne Krav i Dødsboet, fik han dog ved sin Domsret med Hensyn til andre Krav en indirekte Indflydelse, og naar hans egne Krav skulde paadømmes af den stedlige Øvrighed, gav dette ingen stor Tryghed, da Dommeren kunde være i Herremandens private Tjeneste³.

Men kunde Loven end saaledes omgaas, stod den der dog altid, og det egentlige Maal for Lovens Fjender maatte naturligt være at unddrage sig dens Bestemmelser. Allerede i 1787 ansøgte en Del jyske Godsejere om, at det maatte være Godsejere og Fæstere tilladt at enes om Syns- og Taksationsmænds Udnævnelse uden Øvrighedens Indblanding⁴, og Maalet var tydeligt nok at faa Fæstet afløst af

¹ »Valkyrien« 1831, I, 160 og 169.

² Fridericiæ: Den danske Bondestands Frigørelse pag. 89.

³ »Valkyrien« 1831, I, 160 f.

⁴ Bergsøe l. c. I, 127.

frie Kontraktforhold. Andragendet blev afslaaet, skønt Rentflow oprindelig synes at have været stemt for frie Kontrakter mellem Godsejere og Fæstere eller Forpagtere¹; men Hoverikommisionen kom til den Opfattelse, at frie Kontraktforhold vilde bevirke, at Bonden vilde komme til at sukke under et langt værre Trældoms-Aag end tidligere². Dette dækker ganske Tschernings Opfattelse. For ham var Fæstets Afløsning af frie Forpagtningskontrakter den største Ulykke, der kunde times Bondestanden, en Ulykke, der vilde forskærtse alle de Goder, der var opnaaet siden 1787, og som var saa store, at der kun manglede faa Skridt i, at det hele var fuldkomment. Og nu, midt i Arbejdet for Bondens Fremtid, fremkommer saa Ønsker om Forandringer, som vil omstyrte Lovene for Indfæstning og aabne Vejen for, at Fæsternes Kaar kan blive saa tunge som for 50 Aar siden, thi ved Kontraktforholdet kom jo alt Bøndergods under Ejernes vilkaarlige Disposition³. Og dette, skønt Loven selv aabnede mange Muligheder for Godsejerne til at holde Bønderne nede i økonomisk Afhængighed — ogsaa under Fæsteforholdet. Vel var f. Ex. Landgilden fast, men det var ikke umuligt at »finde et andet Navn til Barnet«⁴, og megen Vilkaarlighed heftede ved Indfæstningen, som varierede. Naar det blev hævdet⁵, at Indfæstningen gennemsnitlig androg ca. 10 % af Ejendommens Værdi, paastaar Tscherning, at dette er en billig Maalestok. Han ved, at den kan naa indtil 50 % af Ejendommens Værdi, og naar saa Gaarden tilmed er forfalden i Bygninger og Jorder, med daarligt Inventarium og Besætning og uden Sæde- og Fødekor, saa forfejles Lovgiverens Hensigt⁶. Og selv dette svage Værn vil man nu nedbryde, idet man lokkende taler

¹ Linvald l. c. 246. Jvf. dog Bergsøe l. c. I, 287.

² Linvald l. c. 247.

³ »Den oekonomiske Korrespondent« 1821, p. 109.

⁴ »Valkyrien«, 1831, I, 169.

⁵ Landhusholdningsselskabets Skrifter 3. Bd. 4. Hefte p. 73.

⁶ »Valkyrien« 1831, I, 198.

om frie Kontrakter. Men det er blot Frihed for den Stærke til at undertrykke den Svage. Derfor ønsker Tscherning, at alle »slige egennyttige Projecter maa blive til ingen Ting, men Almuens Frihed en skøn og varig Ting«¹, og at Fæstet maa blive afløst — ikke af Forpagtning, men af Selveje og Arvefæste².

I Tschernings Sympati for Bønderne var der en skarp Brod mod Godsejerne. I Fæsteforholdet plejede de udelukkende deres snævreste økonomiske Interesser uden noget Hensyn til Fæsternes ideelle Rettigheder³, og deres Ønske om Ret til frie Kontrakter støtter sig ogsaa paa rent selviske Motiver⁴, og hans dybe Uvillie mod alle Privilegier⁵ omfatter naturligvis ogsaa Godsejernes.

Paa et enkelt Omraade havde Bønderne dog selv Skylden for, at Lovgiverens Hensigt ikke blev naaet. Det var med Hensyn til Markfreden. De forskellige Forordninger desangaaende havde meget ringe Virkning⁶. I det før omtalte Brev til Bülow kommer Tscherning ogsaa ind paa dette Forhold og udtaler Ønskeligheden af strengere Straffebestemmelser. Han er overbevist om, at slige Foranstaltninger vilde øge Landbrugets Udbytte med mindst 10 % uden at skade nogen⁷.

Tschernings stærke og varme Interesse for Bondestanden beror dels paa, at han har erkendt dens Betydning for Samfundet som Bæreren af Landets vigtigste Erhverv og dels paa hans rent menneskelige Medfølelse med en paa mange Maader undertrykt og forfordelt Samfundsklasse — en Følelse, som laa bag hans oprigtige Demokratisme. Som

¹ »Valkyrien« 1831, I, 215 f.

² »Valkyrien« 1831, I, 198.

³ »Valkyrien« 1831, I, 171.

⁴ »Kjøbenhavnsposten« 27—5—1831.

⁵ »Kjøbenhavnsposten« 8—4—31.

⁶ Bergsøe l. c. I 264 og 267. Jvf. Rasmussen-Søkilde: Landboreformerne pag. 156 f.

⁷ H. P. 1814—435. Jvf. Brev fra Kr. Fr. til Tsch. 8—9—1816 (Papirer) og Breve fra Tsch. til Kr. Fr. 13—3—1816.

Demokrater danner han og Sønnen en ejendommelig Undtagelse fra alle andre Militære fra deres Samtid — i hvert Fald de af dem, der tog Del i det offentlige Liv. I denne Demokratisme er der ikke Tale om nogen Væsensforskel mellem Fader og Søn, men maaske om en Gradsforskel. E. P. Tscherning har vel ingen Sinde — saa vidt det kan ses — udtalt Ønsket om en absolut Lighed, men han anser den Konstitution for lykkeligst, hvor Ligevægten mellem de forskellige Samfundsklasser er fuldkomnest¹, og at det er hans Opfattelse, at det er Overklassen, der vejer for tungt, er der mange Vidnesbyrd om.

For Tschernings Opfattelse satte Aaret 1814 et dybt Skel. Baade i Henseende til den indre Udvikling og med Hensyn til Danmarks Stilling udadtil. Den indre Udvikling gik i det store og hele i den rigtige Retning fra 1788—1814. Først i 1815 fik Danmark ret den almindelige Reaktionens Aand at føle², som fik Tscherning til baade at ængstes og harmes, fordi han mente, at denne Politik svækkede indadtil i en Tid, hvor Farerne udadtil voksede. Sikkert delte Tscherning den almindelige Opfattelse af, at Danmarks Eksistens var i Fare. Han havde haft Lejlighed til at danne sig en Førstehaands Opfattelse af Sverrigs Stemning mod Danmark som Leder af Spionagetjenesten i Sverrig, og da han efter Kielerfreden blev sendt til Holsten for at udforske Stemningen, havde han set, at der truede Farer endog indenfor Monarkiets Grænser, og han fulgte stedse efter Evne og Lejlighed de storpolitiske Begivenheder ude i Europa. Til Tider indsendte han til Bülow Betragtninger over disse Forhold — vel ikke tænkt som orienterende for Regeringen, men dog altid med en Mulighed for, at de kunde indeholde et og andet Synspunkt af Værdi³.

¹ Brev til Kr. Fr. 13—3—1816.

² Brev til Kr. Fr. 25—4—1831.

³ H. P. 1814—435.

Hans Opfattelse af den almindelige europæiske Situation vidner om betydelig Belæsthed og en betydelig Sans for politiske Realiteter. En indgroet Mistillid nærrede han til Carl Johan, som han mistænkte for at nære Erobringsplaner mod Danmark. Overfor denne Fare maatte Danmark søge Støtte hos andre Magter, og efter Tschernings Mening kunde der kun blive Tale om England, som ogsaa maatte være interesseret i at styrke sin Magt i Østersøen overfor Rusland — Sverrigs Ven. Maaske kunde Englands Interesse i et kraftigt Danmark i Østersøen ogsaa paavirke Englands Stilling til Norge¹. I et Brev til Kristian Frederik² kommer han ind paa lignende Betragtninger, men her ikke blot Danmarks Forhold til Sverrig, men Danmarks Stilling i det europæiske System. For at sikre Europas Ligevægt mener han, at en Konsolidering af Centraleuropa er nødvendig. Dette vil nødvendiggøre, at en Del af Tyrkiet og Danmark vest for Store Bælt indgaar i det centraleuropæiske Statssystem. Det vestlige Danmark skulde saa forenes med Hannover under Danmarks Konge. Han anser denne Ordning for »højest nyttig« — baade for Danmarks Konge og for Danmark selv — og baade i politisk og økonomisk Henseende. Tanken drøftedes ogsaa af andre. I Selskaber i København har han hørt drøftet³, hvorvidt Danmarks Forening med Sverrig var gunstigere end Sjællands Ombytning med Hannover. »Faa tænker sig et Medium, og selv Mænd i Stillinger har kun givet mig det ene Tilfælde som Middel mod det andet uden at tilstaa Muligheden af en Kraftytring fra egen Side«. Ogsaa i Udlandet havde man Forstaaelse af, at Danmarks politiske Eksistens ene beroede paa de allierede Magters Villie og Tykke⁴. Og overfor denne truende Fare stod Danmark med svækkede Kræfter. Indadtil Finansforholdene og den

¹ H. P. 1814—435 jvf. H. P. 1814—308.

² Brev til Kr. F. 27—11—1814.

³ Brev til Kr. Fr. 1—1—1815.

⁴ »Times« 29. April 1813. Jvf. H. P. 1813—ad 607.

stadig skarpere Modsætning mellem Dansk og Tysk. Danmark er fuldt af Embedsmænd af en Nation, hvori det danske Kongehus har sine arrigste Modstandere, skriver han¹, og af Selvsyn vidste han, at en fjendtlig Stemning mod Danmark i Holsten var trængt dybt ned i Befolkningen. Dertil kom Norges Tab. Faren for Danmarks Selvstændighed drev over, men stedse grellere fremtraadte Vanskelighederne i den indre Styrelse. Med dyb Bekymring var han Vidne til Finansernes Sammenbrud og de store politiske Ulykker, som fik ham til at tvivle om det bestaaende politiske Systems Brugbarhed. Dog tvivlede han ingenlunde om Kongens gode Villie. Utallige Gange har han i stærke Ord udtalt sin Hengivenhed for Frederik VI og sin stærke Tro paa hans redelige Villie og rene Hensigter. Men Kongen maatte oftest bygge paa andres Viden, og Tscherning havde Erfaringer for, at man til Tider gav Kongen falsk Underretning². Hans varme Fædrelandskærlighed gjorde det umuligt for ham at forholde sig passiv i en saadan Situation. Og i Sommeren 1814 indsender han da til Bülow to omfangsrige Aktstykker³, hvori han fremsætter sit Syn paa Forholdene, idet han forudskikker den Bemærkning, at han vil tale saa frit som til sin Skriftefader. Særlig to Ting maa opnaas: Tilliden til Regeringen maa vindes paany, og Finanserne maa ophjælpes. Med Hensyn til det første anser Tscherning det for sin Pligt at sige, at han i hele Landet kun har hørt eet enstemmigt Ønske: »At vor gode elskede Konge vil styre Landet ved et Statsraad og Kollegier, og at de Mænd, der har Nationens Agtelse paa Grund af deres redelige Hengivenhed for Hans Majestæt, stod i Spidsen for det militære Kollegium«⁴. Med Hensyn til Finansernes Ophjælpning vanskeliggøres

¹ Brev til Kr. Fr. 27—11—14.

² Brev til Kr. Fr. 15—4—31.

³ H. P. 1814—390 og 435.

⁴ Det er klart nok, at Meningen hermed er, at Adjudanterne skal holde sig til deres Metier og ikke blande sig i Politik.

dette ved, at Nationen ikke har Tillid til den enkelte Minister, da denne ofte mangler Sagkundskab og derfor er henvist til at tage mod Raad udefra, hvorved disse uofficielle Raadgivere ofte spinder Silke, medens Staten maa tage Smerten. Derimod skylder Nationen Kongen Tak, da han har bragt store Ofre for igen at bringe Finanserne paa Fode — ikke mindst derved, at han ved Indretningen af Rigsbanken har paalagt sig visse Baand. Men naar Hensigten ikke er naaet, skønt der ikke udstedes flere Sedler, er Grunden den manglende Tillid. Denne kunde imidlertid vindes, hvis Kongen sammenkaldte en Komité bestaaende af: 4 store (og kloge) Godsejere, 4 slige Handelsmænd, 2 Amtmænd, 2 Borgmestre, 1 Finantzier, 1 Cammeralist, 1 Jurist og 1 Militær og lod denne Komité forelægge sig Forslag gennem Finantsministeren. Imidlertid er Tilliden til Landets Solvens heller ikke altfor rodfæstet, hvorfor et energisk Arbejde for Udviklingen af Erhvervslivet ogsaa er en af Tidens mest nærliggende Opgaver. Til Handelens Fremme foreslaar Tscherning ligeledes sammenkaldt en Komité, bestaaende af Købmænd, to fra København og en fra den vigtigste By i hvert Stift. Forslag fra den Komité skulde Commerce-Kollegiet forelægge Kongen, og til lige skulde Kollegiet for Komitéen opgive de Indvendinger, de muligt overfor Kongen havde fremsat mod Forslagene. Men for Handelens Udvikling var det endvidere afgørende, at Regeringen erhvervede sig baade fremmedes og indfødtes Tillid i Pengesager, thi kun derved kunde Kurserne hæves og kunde der skabes Muligheder for Handelen. En absolut Forudsætning for Handelens Blomstring var det endelig, at man løste de fleste af de Baand, Toldlovgivningen paalagde den. En Vanskelighed var det, at Danmark i Norge havde mistet sit Hovedmarked for Korn, men Erstatning maatte søges gennem Udvikling af andre beslægtede Erhverv, særlig Trafik og Fragtfart, som imidlertid krævede rolige politiske Forhold, og at Danmark genvandt den Tillid og Agtelse, som det ved Kaperierne havde for-

spilddt. Meget ofte hører man hos fremmede Købmænd Ordene Tyv og Røver i Forbindelse med Ordet Dansk. — Med Hensyn til Fabrikker og Manufacturer er det nødvendigt, at de undrages enhver Understøttelse, og alle Monopoler burde afskaffes — undtagen saadanne som Ene- ret til i en vis Tid at udnytte Opfindelser — og navnlig bør Kongen ikke selv drive Fabriksvirksomhed, da Erfaringen viser, at det altid ender med Tab. — Hvad der tiltrænges er da: Tillid til Landets Finansstyrelse og et energisk Arbejde paa at udvikle Landets Hjælpemidler ved Fremme af Erhvervslivet. Men der er meget, der tyder paa, at Tscherning i Virkeligheden mente, at dette kun kunde naas gennem en radikal Ændring af selve Styrelses- formen — ved at Folket selv fik Del i Styrelsen. Dette lod sig naturligvis ikke sige direkte i en Skrivelse til Bü- low, men som tidligere nævnt antydes noget saadant i Brevene til Kristian Frederik. Direkte har han dog ikke i de Breve, der foreligger fra Tiden lige efter 1814, udtalt sig for Indførelsen af en Konstitution i Danmark, men han taler om det almindelige Krav om en Konstitution, der gjorde sig gældende i største Delen af Europa, og som næppe lader sig undertrykke, hvorfor han mener, at »den Regent handler viseligt, som giver sine Undersaatter en saadan, lempet efter sine og deres Tarv«¹. Han nævner ikke Danmark — heller intet om, at saadanne politiske Strømninger fandtes her, men hans Sympati for de kon- stitutionelle Ideer skinner tydeligt nok igennem, og senere² antyder han Nødvendigheden af at skabe et socialt Grund- lag for en Konstitution, og i Efteraaret s. A.³ udtaler han, at den konstitutionelle Bevægelse nu er saa stærk, at det kun er et Spørgsmaal om Tid, naar den sejrer, og i Virke- ligheden er Kongerne kun interesseret i Maaden, hvorpaa det sker, »thi Kongerne kan ikke ville regere uden efter

¹ Brev til Kr. Fr. 2—2—1816.

² Brev til samme 13—3—16.

³ Brev til samme 19—11—16.

retfærdigé Love«. Men omtrent paa samme Tid er det, at han i et udateret Brev skriver til Kristian Frederik: »Om Politik ved jeg intet. Activ Del tager jeg ej mer i nogen Ting og har Grund at vogte mig for Skinnet deraf«. Det er vel muligt, at hans lidt dristige Politiseren er kommet Frederik VI for Øre, og at han har faaet en Advarsel. Hvad end Grunden er, finder man ingen politiske Udtalelser af ham i lange Tider. Men at det ikke skyldtes Resignation overfor det bestaaende og end mindre Omvendelse er givet. Da han mange Aar senere¹ — nu en gammel Mand — igen meddeler Kristian Frederik sit Syn paa de politiske Forhold, er hans Sympatier, som han ogsaa selv fremhæver, uforandret de samme. Han er stadig for en konstitutionel-monarkisk Forfatning, men hans Pligt som Undersaat og hans Hengivenhed for Kongen og hans Hus gør ham til Modstander af at anvende Midler, der kan føre til Vold og Oprør. Han vedkender sig saa meget friere denne Sympati overfor Kristian Frederik, som jo denne har udtalt sin — af alle udvortes Omstændigheder uafhængige — Overbevisning i den Konstitution, han gav det norske Folk, vistnok den fuldkomneste monarkiske, men ogsaa kun mulig i et Land uden privilegerede Stænder. Europas Folk havde efter Frihedskrigene Ret til at haabe paa en politisk Stilling, der sikrede Fred og Rettigheder, men den hellige Alliance... søgte at gennemføre en forældet højst trykkende Tingenes Orden, der truede det oplyste Europa med middelalderligt Barbari. Deraf al den Uro, der nu frembryder saa voldsomt. Ogsaa her i Danmark er Tilstanden kritisk. Hvad Danmark trænger til — ogsaa af Hensyn til Slesvig og Holsten — er en Konstitution. En Stænderforfatning er ikke mere i Tidens Aand², og om Folkets Modenhed kan ingen tvivle. Med disse Udtalelser in mente er det klart nok, at Tscherning ikke kunde hilse Forordningen af 28. Maj med nogen særlig

¹ Brev til Kr. F. 23—12—1830.

² »Kjøbenhavnsposten« 9—10—1831.

Glæde. I hans Papirer findes et Aktstykke, stilet til Kongen, men vistnok ufuldendt og ganske sikkert ikke indsendt, som indeholder nogle Betragtninger over Stænderanordningen. Han advarer her imod at holde sig altfor nær til det prøjsiske Forbillede, men kommer iøvrigt ikke dybere ind paa selve Forfatningsspørgsmaalet; derimod udtaler han, at Grundlaget for enhver Forfatning maa være »municipale Indretninger«. Men Sognefogderne paa Landet og de eligerte Borgere i Byerne savner Grundlag for deres Mynlighed, og der maa gennemgribende Reformers til, før der her kan blive noget at bygge paa.

Den 29. Decbr. 1813 modtog Tscherning en Ordre til straks at begive sig til Als for at overtage Ledelsen af Øens Forsvar¹. Hans Forhold til den civile Befolkning var det bedste. Ved sin Afrejse modtog han en kostbar Gave fra Borgerne i Sønderborg, og flere Breve — særlig fra Embedsmænd paa Als — vidner ligeledes om den almindelige Højagtelse, han havde erhvervet sig. Ogsaa den hertugelige Familie satte megen Pris paa ham. En særlig Grund til Erkendtlighed overfor Tscherning havde Hertugen derved, at det var lykkedes Tscherning før den endelige Vaabenhvile at udvirke Neutralitet for Hertugens graastenske Godser, for hvilket Hertugen hjerteligt takker ham². Derimod kunde Tscherning ikke opnaa Neutralitet for Als, hvad Hertugen havde opfordret ham til at stræbe efter. I en Skrivelse til Kongen³ rapporterer Tscherning Hertugens Ønske og fremfører, hvad han selv mener, der kunde tale derfor. Men Kongen svarer skarpt⁴, at sligt kan han al-

¹ (Papirer). Angaaende hans Forhold som Kommandant se Meddelelser fra Krigsarkiverne (cit. Krigsarkiver) VIII. Bd. pag. 409—20.

² Brev fra Hertugen til Tsch. udat. (Papirer).

³ J. S. V. 1814—16.

⁴ Papirer.

deles ikke bifalde, »thi Vi har udnævnt Dig til Kommandant for at bestyre Øens Forsvar«. Mellem Tscherning og Hertuginde fortsattes Brevveksling i flere Aar, og Tønen i Brevene er meget hjertelig. Da Tscherning forlod Als, skrev hun bl. a. til ham: »Hos mig skal Mindet om den korte Tid, De var paa Als, stedse være helligt, og De modtage den Forsikring, at min Agtelse for Dem, min Taknemlighed for Deres Hengivenhed og Tiltro til mig først skal ophøre med mit Liv. Deres hengivne Louise Augusta«. — Senere holdt de hinanden underrettede om, hvad de hver især erfarede af politisk Nyt. Da Tscherning meldte hende, hvad Rygtet fortalte om Fredsbetingelserne¹, udtalte hun² sin Frygt for, at »Danmarks gode Skytsaand har forladt os«. Særlig oprøres hun ved Tanken om, at danske Krigere kan komme til at bløde for de Allieredes »saakaldte gode Sag«. Endvidere beklager hun, at det ikke synes helt klart, hvorledes Holstens Stilling bliver efter Freden. I et andet (udateret) Brev meddeler hun Tscherning, at hun har faaet følgende Brev fra Kongen: »Nye begyndte Underhandlinger har foranlediget Vaabenstilstand. Erholde vi nu Fred, tør vi smigre os med en fordelagtig. Alle Magter hader Carl Johan, men skaaner ham, fordi de endnu venter meget af hans Medvirkning for den saakaldte gode Sag. Østrig har ladet sig desavouere og erklærer, at om vi fortsætter Krigen, vil de bryde alle politiske Forbindelser med os«. Og da Kongen i et Brev at 25. Jan. meddeler hende Fredsbetingelserne, lader hun det straks gaa videre til Tscherning og tilføjer, at Kongen ansaa Ordningen for heldig, da den aabnede Danmark Mulighed for Deltagelse i de endelige Fredsforhandlinger. Men Hertuginde er af en anden Mening. »Jeg frygter dog meget«, skriver hun, »at desuagtet vil Danmark ej spille nogen glimrende Rolle ved den almindelige Fred. De smaa

¹ Tschernings Breve til Hertuginde kendes ikke, undtagen for saa vidt som Indholdet fremgaar af Hertugindens Svarbreve.

² Brev fra Hertuginde 16—1—14. (Papirer).

Stater trækker altid kortest, og man spiser dem altid af med tomme Løfter. — Aldrig forekom mig Fremtiden saa mørk og sorrigfuld«. — Senere blev hun dog mere forhaabningsfuld. Da Kongen paa sin Rejse til Wien lagde Vejen over Augustenborg og opholdt sig der et Par Dage, havde hun den Glæde at finde ham aldeles uforandret¹. Trods alle Krænkelser havde han paa en beundringsværdig Maade bevaret sin sædvanlige Munterhed og Blidhed. — »Jeg haaber meget af hans Rejse til Wien. Ved Himlens Hjælp vil den bidrage til hans Tilfredshed, til Danmarks Held«². Ogsaa Begivenhederne i Norge gav Anledning til Brevveksling mellem dem (hvorom senere). Det sidste Brev fra Hertuginde er fra 1817; men det gensidige Venskab varede ved, og endnu i 1831 besøgte Tscherning Augustenborg. I en Dagbogsoptegnelse fra dette Besøg omtaler han Hertug Christian August med stor Sympati. Han roser »hans aabne, ærlige Karakter, hans sunde Forstand, Eftertanke og Opmærksomhed«. — For Hertug Frederik Christian havde Tscherning mindre Sympati. I en Indberetning til Kongen skriver han om ham: »Han er ikke meget ivrig for militære Operationer til Landets Forsvar, men har dog intet Øjeblik modsat sig at præstere det forlangte. Det er muligt, at Hertugen et Øjeblik kan have næret et Haab om at bestige Sverrigs Trone og et Ønske om at beherske sine Besiddelser med mere uindskrænket Magt, men han har sikkert for megen Æresfølelse til at gøre noget Skridt i denne Henseende, som kunde stride mod hans Pligter som dansk Undersaat. Hertuginde derimod er ved sin Aand og Kraft Øens militære Genius«³. — Da Hertugen døde, opholdt Tscherning sig i Holsten. »Hertugens Død har her vakt megen Sensation«, skriver han til Bülow⁴, »jeg tror ikke, han var Danmarks ivrigste Ven. Han var

¹ Brev til Tsch. 9—9—14.

² Brev til Tsch. 23—9—14.

³ H. P. 1814—401—Aaret ud.

⁴ H. P. 1814—397.

vistnok en ivrig Philosoph, lige saa stærk tysk Fyrste og stod i Brevveksling med Hertugen af Oldenburg, som nu absolut skal have Holsten. Det synes, som om man i Hertugen saa en Støtte«.

Efter Fredsslutningen blev Kommandoen paa Als naturligvis nedlagt, og den 18. Jan. fik Tscherning Ordre til at gaa tilbage til Frederiksværk¹. Den 16. udtaler Kongen sin Tilfredshed med den Maade, hvorpaa Tscherning har udført det ham anbetroede Hverv, og over igen i Tscherning at have lært en Mand at kende, der kan benyttes i flere Fag til Statens Nytte². I Stedet for at gaa tilbage til Frederiksværk faar han imidlertid d. 22. Jan. efter Ansøgning Lov til at følge de fremmede Armeers Tilbagemarsch, og samtidig paalægges det ham at studere Stemningen i Holsten. Denne Rejse varede i et Par Maaneder, men i Maj sendtes han atter derved og var der saa Maanederne Maj—Juni. Fra den første Rejse foreligger en Rapport til Kongen, skrevet efter Hjemkomsten og dateret 8. Marts 1814³. Derimod findes ingen Optegnelser fra selve Rejsen. Fra den anden Rejse findes en Række Indberetninger til Bülow — indsendte under Rejsen. Men Indholdet er i alt væsentligt det samme. Forbigaaende paavirkedes Stemningen til Gunst for Danmark ved den Lettelse, man følte, naar fremmede Tropper afløstes af danske. Men ellers er Stemningen farlig nok. Skønt de naturligvis er tilbageholdende overfor Tscherning, mærker han dog ofte deres Utilfredshed, og han tror det nødvendigt at gøre noget for at give Gemytterne en fordelagtigere Stemning⁴. Men farligere end denne Util-

¹ Papirer.

² Papirer.

³ H. P. 1814—401—Aaret ud.

⁴ H. P. 1814—397. Jvf. om Stemningen i Holsten et anonymt Skrift: *Dänemark und vorzüglich Schleswig-Holstein in 1814*, som efter Tscherning vakte en betydelig Opsigt og ret nøje udtrykker den herskende Stemning. Det er udpræget loyal, men falder ret nøje sammen med Tschernings Iagttagelser. Tscherning lærte først Skriftet at kende paa sin sidste Rejse. Det synes forfattet af et Medlem af Ridderskabet.

fredshed var en meget udbredt Opfattelse af, at man hørte til Tyskland — og særlig en varm Tilslutning til Prøjsen i dets Kamp for Tysklands Frihed¹. Særlig koncentrerede var disse Stemninger i Kiel, »som altid er tilbøjelig til at forlade Danmark«, og man spørger bestandig Tscherning, om der ingen Forandring sker med Holsten, og hans Benægtelse »aflader aldrig at frembringe lange Ansigter«². Overhovedet er der i Holsten en ejendommelig spændt Forventning efter Forandringer. Og Rygterne gaar. Nys fortalte man, at Hertugen af Oldenburg skal giftes med Prinsesse Karoline og have Holsten i Medgift. — Desuden tynger Indkvarteringen naturligvis Landet. Et Omraade, hvor Varsomhed er paakrævet, er alt, hvor der kan være Fare for at støde an mod Holstenernes Kærlighed til deres Sprog og deres Provins. Paa disse Omraader er Holstenerne meget ømtaalige. Desuden ønsker man, at Kongen af og til vil opholde sig i Landet, da man frygter den Paavirkning, Kongen paa Øerne er udsat for. Endelig er det et almindeligt Ønske, at Regeringen vil udbetale Gage til de militære Befalingsmænd, for at disse kan betale deres Gæld. At Officererne ikke faar deres Gage, tager man som et Bevis paa, at Holsten skal afstaa³. For Universitetet kom dertil en Klage over, at Indkvarteringen var et Indgreb i dets Friheder. Alt dette er specielt for Holsten, men fælles for Slesvig og Holsten er et enstemmigt Ønske i begge Nationer og alle Stænder om at faa den gamle Sølv mønt tilbage og større Frihed for Handelen, som nu efter Hamburgs Ødelæggelse og Lübecks Ruin har store Muligheder. Det er ikke selve Afgifterne, man er bange for. Man vilde med Glæde efter Overenskomst betale en endnu større Sum, end hvad der nu kommer ind ved Tolden — blot man blev fri for den besværlige Kontrol og det nærgaaende Told-

¹ H. P. 1814—282. Jvf. Brev til Kr. Fr. 17—1—1816.

² H. P. 1814—372. Jvf. H. P. 1814—364.

³ H. P. 1814—390.

eftersyn¹. Tscherning selv er overbevist om Nyttens af Frihed for Landets Handel — særlig Transithandelen. Som Forholdene var, kunde Hertugdømmerne aldrig konkurrere med Hansestæderne, som stod langt friere. Særlig gælder dette om Altona og ogsaa andre aabne Stæder i Hertugdømmerne. Frihed for Handelen er i det hele en af Tschernings Yndlingstanker, og ved at imødekomme Holstenerne paa dette Punkt vilde man altsaa ogsaa tjene politiske Formaal af den største Betydning ved at knytte Holstenerne til Kongeriget. Thi det var langt fra, at Tscherning ansaa det for umuligt at vinde Holstenerne. Ud fra sin sædvanlige Optimisme mener han, at den øjeblikkelige Modsætning mellem Hertugdømmerne — særlig Holsten — og Danmark ved nogle faa Foranstaltninger let kan udjævnes — ja, at man kunde opnaa, at Kongen blev hele Landets elskede Fader. I en Indberetning til Bülow² skriver han: »Ved at undersøge om Universitetets Frihed er billig, og hvorledes den kan tilstaa, vandt H. Maj. hele Universitetet. Ved at beordre en Undersøgelse over, hvorledes Toldafgifterne kunde ophæves i Holsten til største Fordel for Handelen og altsaa for H. M. selv, vandt han med et alle Borgere og Købmænd, og ved at permittere de annekterede Battailloner vandtes Bonden«. — I Slesvig er Forholdene lidt anderledes, idet der her ogsaa er nationale Forhold, der fortjener Opmærksomhed. At Tysk er det offentlige Sprog i hele Slesvig, er vistnok en Fejl — i hvert Fald fra Flensborg og nordpaa, hvor hele Almuen taler Dansk, som ogsaa læres i Skolerne og forstaaes af alle Embedsmænd. En lempeligere Forandring af dette Forhold var sikkert ønskeligt og vilde have stor Indflydelse paa Almén-Aanden og maaske lidt efter lidt indvirke paa de fjernere tysk-holstenske Distrikter³. Heldigt vilde det ogsaa være, om der ved Universitetet i Kiel ansattes en duelig Lector

¹ H. P. 1814—401 Aaret ud. Jvf. H. P. 1814—390.

² H. P. 1814—386 jfr. 397.

³ H. P. 1814—401 Aaret ud.

i Dansk¹. Iøvrigt er det ejendommeligt, at Tscherning ellers ikke berører de nationale Modsætninger mellem Dansk og Tysk i Hertugdømmerne. Overhovedet har han meget ringe Forstaaelse af de Kræfter, Nationalfølelsen rummer. Og han har heller næppe megen Sympati for denne Følelse. Ved given Lejlighed taler han ret foragteligt om de lærde Tyskere, der absolut vil gøre hole mich der Teufel til en Stats naturlige Grænse, i hvor stridende Interesser de Individer, som sværger saaledes, end kunde have². Men hvis han manglede Forstaaelse af de Vanskeligheder, der kunde følge af de nationale Modsætninger, var han fuldkommen klar over de Vanskeligheder, der kunde følge af Slesvigs og Holstens forskellige statsretslige Stilling og navnlig af den Omstændighed, at Holsten kunde gøre visse Forfatningskrav gældende, medens Slesvig ingen saadan Ret havde. Allerede i Sommeren 1814 havde Tscherning overfor Prins Kristian³ peget paa Nødvendigheden af at nedsætte en Kommission, som skulde udarbejde et Udkast til en Konstitution for Holsten. Naar dette nu (1816) er sket, høster Kongen ikke den samme Tak derfor, som hvis det var sket af Naade i 1814. Desuden skal Kommissionen kun beskæftige sig med en Forfatning for Holsten, men dette vil sikkert volde Vanskeligheder i Slesvig, som ogsaa gennem Enheden i Forvaltning synes at have Grund til at haabe paa en Forfatning som Holsten, og i hvert Fald kan Enheden i Forvaltning næppe bevares, hvis de to Lande stilles forskelligt i forfatningsmæssig Henseende — vel ikke engang Enheden i Finansvæsen. Desuden er der i Slesvig et saa stort tysk Element, at man næppe kan ignorere det — saa meget mindre, som det har mange Forbindelser i Tyskland. De jure har Kongen Ret, thi Slesvig ligger under Kongeloven, de facto vil han faa mange Bryderier, hvis han ikke enten hæver den tilsyneladende Forbindelse

¹ H. P. 1814—372.

² H. P. 1814—435.

³ Brev til Kr. Fr. Fr. 10—9—1816.

mellem Hertugdømmerne eller sætter dem paa lige Fod. Men heller ikke her nogen Tanke paa de nationale Modsætninger eller den nationale Fare, der kunde ligge i en saadan Understregning af Enheden mellem de to Hertugdømmer. Senere¹ taler han om Faren ved at uddybe Kløften mellem Danmark og Hertugdømmerne — disse to Rigets Dele — ved at give de sidste en Forfatning. Men intet Ord om den nationale Fare for Slesvig. Hans stadige Tanke er at vinde de tyske Elementer gennem Forfremmelser, Dekorationer o. lign. — aldrig ved given Lejlighed at erstatte tyske Embedsmænd i Slesvig med danske².

Norges Tab gik Tscherning nær til Hjerte. Han kendte Forholdene deroppe fra en Rejse i 1811, da han af Kongen var sendt derop for at sondere Stemningen. Hans Indberetninger viser, at han paa afgørende Punkter har bedømt Forholdene rigtigt, men har lagt for ringe Vægt paa Nordmændenes Trang til politisk Selvstændighed. Som i Holsten saaledes ogsaa her. Nordmændenes faktiske Selvstændighedstrang var for ham kun et Udtryk for Utilfredshed med visse Forhold, som let kunde rettes. Han tilraader at imødekomme Nordmændenes Ønske om særlige norske Institutioner, især et »Academi, en Bank og et Discotoselskab af norske Købmænd«³. At Opfyldelsen af disse Ønsker vilde have den bedste Virkning, tvivler Tscherning ikke om, thi i Virkeligheden er Nordmændene deres Fædreland og Konge dybt hengivne, og de enkelte utilfredse er det kun af en overdreven Kærlighed til Norge og vilde blive de mest entusiastiske Befordrere af Regeringens Hen-

¹ Brev til Kr. Fr. 23—12—1830.

² Brev til Kr. Fr. 10—9—16.

³ En Plan, som Kristian Frederik ogsaa straks søgte at realisere, da han kom til Norge (Danmarks Riges Historie V, 650). Men Wegener siger ogsaa, at Prinsen i sine Optegnelser »udførligt« omtaler Tschernings Indberetninger. Se Wegener: Antislesvigholstenske Fragmenter IV, 406 ff.

sigter, hvis denne hædrede dem med sin Tillid og anvendte dem som »deliberative Medlemmer i nogen Committé til Handelens Fremme«, da de næsten alle tilhører Handelsstanden. Naar Norge er forsynet med Proviant og har et vel organiseret Forsvar, hvortil det har Tillid, kan intet rokke det fra et Kongehus, som det saa inderligt elsker og ikke ofte nok kan se i sit Skød. — »Ja, Deres Majestæt, hele Nationens Ønske er at se dens elskede Monark, hvis Person blev et Foreningspunkt for hele Nationens forenede Bestræbelser for at afværge fremmed Overlast og kvæle indvortes Misnøje. Den norske Nation har en besynderlig Attraa efter at se og tale med sin Monark. Dets Styrere vinder altid ved at færdes mellem Almuen — saaledes skyldtes Prins Kr. Augusts Popularitet navnlig hans jævne Færd og hans bestandige Rejser¹ — hvilket beforder den gensidige Tillid«. — Meget kunde vindes, hvis Kongen tog Selskabet for Norges Vel under sin Beskyttelse. Provianteringen er et meget vanskeligt Spørgsmaal. Tscherning foreslaar to Løsninger af Problemet: At benytte Tiden, naar de engelske Krigsskibe om Vinteren forlader de danske Have, til at sende nogle store Kornskibe konvoyeret af et Par Brigger til Norge eller opkøbe Korn i Sverrig og sende det ind i Norge. Forøvrigt har han ikke bemærket Mangel, men vel høje Priser. Ganske vist har han hørt om Mangler nordenfjelds, men han anser dem for overdrevne². Ogsaa den svenske Agitation i Norge er han opmærksom paa. I en anden Indberetning³ refererer han et Brev fra en svensk Rigsdagsmand til en norsk Ven. Heri forekommer følgende Vendinger: »Bør en højsindet, tapper og hædret Nation taale den Ydmygelse at staa under en slavisk, forkælet og i alle Dele vanslægtet Nations Befaling. Bør den ikke hellere vælge Broderskab med en Nation, som er den lige i Tænke-

¹ Jvf. Kristian Frederiks Trondhjemsrejse.

² H. P. 1811—74. Det var forøvrigt ogsaa først Aarene 1812—13, der blev rigtig vanskelige. (Danmarks Riges Historie V, 649).

³ H. P. 1812—263.

maade og Manddom¹. Det er rimeligt — ogsaa paa Grund af Tschernings nære Forhold til Kristian Frederik — at han var stærkt optaget af Prinsens Færd i Norge. Efter at Kristian Frederik er kommet derop, sender Tscherning ham et Brev med forskellige Raad og Vink — særlig angaaende Personalforhold. Navnlig anbefaler han Købmand Carsten Tank fra Frederikshald, som ogsaa i Kristian Frederiks Tid var fremme i første Række². Og et Bevis paa den Tilid, Prinsen nærrede til Tscherning, er det, at da han 1. April 1814 sendte et Brev til Frederik VI med en Redegørelse for sin Handlemaade, sendte han et ligelydende til Tscherning, for at han skulde underrette Grev Danneskjold og Bardenfleth³. Med spændt Opmærksomhed og varm Sympati fulgte han Udviklingen i Norge, selv om han maatte beklage, at Nordmændene saa let og uden Tanke om Modstand gik ud af Forbindelsen med Danmark. Saa meget mere beklagede han dette, som han var af den Opfattelse, at dette fremfor alt skyldtes Danmarks ukloge Politik overfor Norge. I den ovenfor citerede Indberetning fra 1811 giver han jo stærke Udtryk for sin Overbevisning om Nordmændenes Troskab, og endnu i 1813 mener han, at ethvert Anslag mod Norge er uden Virkning, naar blot Landet er forsynet med Korn og har tilstrækkelige Forsvarsmidler⁴, og da Tabet af Norge var en Kendsgerning, udtaler han som sin Overbevisning, at »Norges Tab var beredt i Norge selv og maaske ikke var fulgt, om visse Skridt var sket før«⁵. Hele Aaret 1814 stod han i skriftlig Forbindelse med Kristian Frederik, hvis Korrespondent han

¹ Lignende Ting kunde Rasm. Nyerup berette efter sin Rejse i Sverrig. Se H. P. 1812—267.

² Yngvar Nielsen: Norge i 1814 pag. 42 og 46 f. og oftere.

³ Joh. Fr. B., Hofchef hos Prins Ferdinand fra 1810. Det har ikke kunnet oplyses, hvilken Danneskjold der er Tale om. Smlgn. Kr. VIII's Dagbøger fra 1814 pag. 74, hvor Prinsen meddeler, at et saadant Brev er sendt Tscherning. Selve Brevet findes ikke i Tsch.s Papirer.

⁴ H. P. 1813—183.

⁵ H. P. 1814—398.

var¹. Han var saaledes ogsaa Mellemand mellem Kristian Frederik og Hertuginde af Augustenborg, der rimeligt nok var stærkt interesseret i Prinsens Forhold. Gentagne Gange beder hun Tscherning om at besørge Breve til Norge, og samtidig udveksle de Tanker om Forholdene deroppe. Desværre findes Tschernings Breve ikke, men af Hertuginde's Svarbreve ses det, at han har næret godt Haab om, at Norge kunde hævde sin Selvstændighed. Anderledes saa Hertuginde paa det. »Danmarks og Norges Forhold til hinanden i dette Øjeblik foruroliger og bedrøver mig ofte«, skriver hun², og trods al Medfølelse for Prinsen er det ogsaa hendes Ønske for Danmarks Skyld, at Norge roligt maatte underkaste sig sin Skæbne³, da Danmark ellers næppe kan blive den russiske Hær i Holsten kvit. I et Brev nogle Dage senere⁴ udtaler hun atter sin Medfølelse med Prinsen og sit Haab om, at Ulykken maa styrke ham, og at hans aandelige Helbredelse maa blive fæstnet gennem Arbejde, selvom det nu maa blive i et mere beskedent Plan. Og hun tilføjer: »Prinsens ædle Hensigt, hans fortræffelige Karakter vil ej miskendes, og det danske Folk vil erstatte ham den Uret, enkelte norske Forræddere har gjort ham«.

Om Tschernings Forhaabninger vidner et Brev⁵, han i Begyndelsen af 1814 skrev til Prof. Meyer⁶, Augustenborg. Han fremsætter her en Plan til en Korntransport til Norge, og om de politiske Forhold skriver han, at Svenskernes Ønsker gaar ud paa Nordens Forening, og at man finder Kristian Frederik mere egnet til at hidføre denne end Carl Johan. Som en dog ikke meget betydningsfuld Kendsger-

¹ Se Brev fra Oberstløjtnant Brock til Tsch. 12—1—1814 (Papirer).

² Brev til Tsch. 26—4—14.

³ Brev 14—9—14. Af Brevet ses det, at Tscherning ønsker, at Norge skal kæmpe for sin Selvstændighed.

⁴ 23—9—14.

⁵ Papirer.

⁶ Prof. Krog Meyer var Opdrager for Hertugens Sønner 1810—16. Han var født i Norge.

ning nævner Tscherning, at han véd, at man i et Selskab i Stockholm har raabt Hurra ved Prinsens Skaal og hysset ved Carl Johans.

Imidlertid gik jo Udviklingen i Norge sin Gang; Haabet om, at Norge kunde bevare sin Selvstændighed, glippede, og samtidig viste det sig, at Norges Stilling kunde berede Danmark visse Vanskeligheder. Tscherning er dog af den Opfattelse, at det vil være let at overbevise de Allierede om, at den daværende Tingenes Tilstand skyldtes Svenskerne¹. Dels ved, at de ikke blev ved deres første Fordring om Trondhjems Stift² og dels ved, at Svenskerne aftvang Kongen den Proklamation, hvorved han løste Nordmændene fra deres Troskabsed, idet de stolede paa deres gamle Forbindelser i Norge, medens Resultatet blev, at Nordmændene straks følte sig som et frit Folk og fik Lyst til en egen Konstitution, og endelig ved, at Svenskerne nu bruger Kongen til fornærmende Skridt overfor Prins Kristian, hvad der binder Nordmændene endnu fastere til ham. Skylden for Tingenes Udvikling maa da tilskrives Svenskerne og ikke Danskerne.

Endnu efter Forliget i Moss synes det, som om Tscherning har søgt at paavirke Stemningen i Norge mod Sverrig. I hans Papirer findes et udateret Udkast til en Imødegaaelse af en Tale, som Wedel-Jarlsberg havde holdt, og hvori han talte for Norges Tilslutning til Sverrig³. Tschernings Koncept er rimeligvis tænkt som et Grundlag for en Tale, der skulde holdes af en af hans Venner i Stortinget, men den er ikke bleven holdt. Han søger her at paavise, at Norge baade socialt og økonomisk vil tabe ved Forbindelsen med Sverrig, og at fortsat Modstand ikke paa Forhaand kan betragtes som haabløs. Særlig fremhæver han

¹ H. P. 1814—390 (dateret 13—6—1814).

² Danmarks Riges Historie V. Bd. pag. 652.

³ Stortingstid. 20. Okt. 1814 pag. 270—88. Talen blev offentliggjort i Ugebladet »Tiden«; se Stortingstid. 1814 p. 659 f., saa Tscherning kan have kendt den fra dette Blad.

Faren for den norske Bondefrihed. Men er Foreningen med Sverrig uundgaelig, maa Norge i hvert Fald sørge for, at dets Frihed betrygges og maa derfor opstille følgende Krav: 1. Egen Konstitution. 2. Egen Regering. 3. Ingen norske Tropper i Sverrig eller svenske Tropper i Norge. 4. Ingen Pligt til at tage Del i Sverrigs Krige uden ved Forsvar af egne Grænser — det eneste Tilfælde undtaget, naar Fjenden stod i selve Sverrig. 5. Ingen andre Pligter end den ej at indgaa Forpligtelser med andre Magter — dog at forbeholde sig fri Handel med alle. —

Ogsaa efter 1814 holdt han Øje med Forholdene i Norge. Han saa Muligheden for, at Sverrig kunde bruge Danmarks Fordringer paa Norge til at vække Had mellem de to Nationer — og til at slippe for sine egne Forpligtelser, og endnu i 1816¹ rapporterer han om svenskjendtlige Stemninger i Norge og om Carl Johans ringe Popularitet.

Kristian Frederiks personlige Stilling efter Katastrofen optog ham meget, og han havde rigtigt opfattet dens Vanskeligheder. Særlig bekymrer ham Misstemningen mellem Kongen og Prinsen², og han tilraader Prinsen³ at »anvende alle Midler til at forsikkre Dem Hans Majestæts Velvillie — ogsaa for Danmarks Skyld«. Og der er en lille Brod i Slutningen af Brevet: »Jeg tror, at Deres Højhed for Øjeblikket ikke kunde være for passiv og indskrænket til det huslige Livs Glæder og nyttige Bestræbelser«. Med stor Glæde hilste Tscherning derfor Forlovelsen mellem Prinsen og Prinsesse Caroline Amalie som et Middel til at bedre og fæstne Forholdet til Kongen og endvidere som et Foreningspunkt for Kongehusets to Linier⁴.

Til een Side — og for denne Tids Vedkommende en meget betydningsfuld — af dansk Udenrigspolitik kom Tscherning i et ejendommeligt nært Forhold ved, at Kongen

¹ Brev til Kr. Fr. 1—10—1816.

² Brev til Kr. Fr. 1—1—1815.

³ Brev til samme 13—2—1815.

⁴ Brev til samme 17—1—1815.

overdrog ham at lede det hemmelige Efterretningsvæsen i Sverrig. Med stor Energi gik han op i dette Arbejde, om hvis store Betydning han var overbevist, da han i hvert Fald efter Pontecorvos Valg ansaa Sverrig for Danmarks farligste Fjende. Arbejdet begyndte efter Krigens Udbrud 1807, og den 11. Decbr. 1807 modtager han sammen med en Befaling om selv at foretage en Rejse i Sverrig en meget udførlig Instruks fra Kronprinsen om, hvad han særlig skal søge oplyst¹, og den 14. Decbr. s. A. fik han fra Administrationen en Ordre til at rejse til Sverrig for at købe Kul og Jærn. I 1808 foretog han da en Rejse, hvorfra han sendte flere Rapporter hjem², hvori han foruden politiske Oplysninger ogsaa giver en ret udførlig topografisk Skildring af Sverrigs Hovedveje, og i 1811 fik han Befaling til at indsende Forslag til en Overgang til Sverrig. Forslaget er meget detailleret³. Af større Interesse er en meget udførlig Indberetning⁴ om Stemningerne ved de svenske Tronfølgervalg, som viser, at Tscherning har haft ypperlig Føling med de herskende Stemninger i Sverrig. Ved det første Valg samlede Stemningen sig ret let om Christian August, fordi man haabede derved at vinde Norge. Efter Valget slog Stemningen imidlertid om. Dels vilde han ikke medvirke til Norges Overgang til Sverrig, og dels var hans Jævnhed Adelen imod. Ingen indenfor Adelen ansaa hans Død for et Tab, selvom enkelte anerkendte hans Karakter. Ved det andet Valg var der oprindeligt tre Kandidater: Gustav IV's Søn, Hertugen af Augustenborg og Frederik VI. Mod den første var Stemningen i Regeringskredsen for stærk, og han manglede desuden Forbindelser i Udlandet. Hertugen var ikke Militær og aabnede heller ingen Mulig-

¹ Krigsarkiverne III. Bd. pag. 284; om Tschernings Plan l. c. pag. 299—301.

² l. c. p. 339.

³ H. P. 1811. — Pakke: Forslag til Overgang til Sverrig. Heri begge de omtalte Aktstykker.

⁴ H. P. 1811—158.

heder for Udvidelser for Sverrig. Mod Frederik VI virkede Frygten for, at Sverrig skulde blive Danmark underordnet og desuden Landenes meget forskellige Forfatningsforhold. Man frygtede Forsøg paa at indføre Enevælden i Sverrig. Desuden frygtede Adelen Kongens Jævnhed, og Gejstligheden for den ortodokse svenske Tro og dansk Primat, det svenske Embedsaristokrati for dansk Indtrængen, Borgerne for den danske Kurs, og endelig raadede en almindelig Misfornøjelse med den danske Regering. Af alle disse Grunde kunde Stemningen for Frederik VI, som i Begyndelsen ikke var saa ringe, ikke opretholdes. Og da man saaledes havde vraget alle nordiske Prinser, viste man i Pontecorvo Rigsdagen en Mand, der skulde opfylde alle Ønsker. Støttet til Napoleon, som maatte ønske at skabe en stærk Modvægt mod Rusland, skulde Pontecorvo forene Norden, og da Foreningen udgik fra Sverrig, blev dette Land Hovedlandet. I hvert Fald ventede man, at han skulde kunne forene Norge og Sjælland med Sverrig. Dog er der ikke truffet egentlige Krigsforberedelser mod Danmark, og selv om der — særlig i de højere Kredse — er en ret stærk Stemning for England, er der i de bredere Lag fremfor alt Frygt for Krig.

Carl Johans russervenlige Politik gjorde ham ikke mindre farlig, og der blev da ogsaa sat stor Kraft ind paa at skaffe paalidelige Efterretninger fra Sverrig. Et betydeligt Apparat blev sat i Bevægelse, og Tscherning havde til Tider en halv Snes Mand deroppe; deriblandt saa prominente Personer som Rs. Nyerup, Rasm. Rask, Molbech, Matematikeren Schiern og fl. a.¹, og for selv at have Paaskud til hyppige Rejser i Skandinavien foreslog Tscherning at oprette et Salpeterværk paa Frederiksværk, og Forslaget blev approberet². Efterretningerne fra Sverrig kommer imidlertid lidt sparsomt. Tscherning kan dog melde, at Sverrig

¹ Krigsarkiver V. Bd. pag. 314—24.

² H. P. 1812—36.

forbereder et Angreb baade paa Danmark og Norge¹, og at Forbundet mellem Sverrig, Rusland og England er en Kendsgerning². Men Kongen er ikke tilfreds, og i et Brev³ meddeler Bülow dette til Tscherning og beder ham sætte mere Kraft ind. Særlig ønsker Kongen Oplysning om alle Troppebevægelser og alt, hvad der kan give Oplysninger i saa Henseende, samt om Rigsdagen bliver hjemsendt til den fastsatte Tid eller naar, og iøvrigt Oplysning om alt muligt, som efter Tschernings eget Skøn var af Interesse. Endvidere skulde han sørge for, at det Rygte blev udspreddt i Sverrig, at Danmark i Øjeblikket paa Sjælland havde samlet 40000 Mand med 150 Kanoner og en Reserve paa 16000 Mand samt 30000 Mand i Norge. Iøvrigt tror Bülow ikke paa et Angreb mod Sjælland, men mener, at Expeditionen er bestemt for Nordtyskland eller Prøjsen, da hverken Rusland eller England er interesserede i et svensk Angreb paa Danmark.

Efter en lille Pavse fik Tscherning Ordre til atter at skaffe Oplysninger fra Sverrig⁴. Da Krigen i Løbet af Aaret trak sydpaa, mindskedes vel Faren for et Angreb paa Sjælland, men samtidig blev det klart, at Faren for Norge blev overhængende. Den 16. Decbr. 1813⁵ indsender saa Tscherning en Skrivelse til Bülow⁶, hvori han foreslaar ved et dristigt Kup at ændre Sagerens Stilling — nemlig ved et dobbelt Angreb paa Sverrig, baade fra Danmark og Norge. Tidspunktet var formentlig gunstigt, da Sverrig næsten var blottet for Tropper og paa Grund af Vinteren vilde have vanskeligt ved hurtigt at faa Tropper hjem fra Tyskland. Tscherning er rede til at udarbejde en detailleret Plan til et saadant Angreb, og han er vis paa, at en heltemodig

¹ H. P. uden Nr. mellem 109 og 110.

² H. P. 1812—123.

³ Papirer. Brev fra Bülow til Tsch. 19—9—1812.

⁴ Brev fra Bülow. 10—2—1813. Jvf. Brev fra Bülow 13—9—1813. Papirer.

⁵ H. P. 1814—28.

⁶ men med Anmodning om, at Kongen maa faa den at se.

Beslutning vil vække Nationens Begejstring. Men Slaget bør rettes mod Sverrig alene, og Danmarks »Agtelse« for Rusland, Prøjsen og Østrig bør stærkt betones, ligesom Danmarks Villie til at bidrage til Europas Sikkerhed og Frihed. Og Danmark bør stedse være rede til Fred paa rimelige Vilkaar og til at trække sine Tropper tilbage fra Sverrig, naar Fjenderne rømmede dansk Omraade. Tscherning hævder, at Danmark har Tropper nok til dette Foretagende, naar man indkaldte Militsen, og som et Led i Planen foreslaar han straks at besætte Als med to Batailloner, da Besiddelsen af Als er af Vigtighed, fordi Øen baade dækker Fyen og i visse Tilfælde kan true Fjendens Flanke og Ryg i Hertugdømmerne¹. Denne Plan blev naturligvis henlagt, men een praktisk Følge fik den dog maaske, thi tre Dage senere fik Tscherning Ordre til at gaa til Als som Øens Kommandant.

Ogsaa efter Freden vedblev Forholdene i Sverrig at interessere Tscherning. Han holdt sig stadig underrettet — stærkt tilskyndet dertil af Prins Kristian Frederik. Fælles baade for Prinsen og Tscherning er deres overdrevne Forestillinger om Styrken af Stemningen mod Carl Johan. I flere Breve i 1815 og 1816 anmoder Prinsen om Efterretninger og udtaler samtidig sin egen Opfattelse. Forbindelsen med Sverrig burde sandelig ikke forsømmes, skriver han², »det kan umuligt vedvare i uforstyrret Rolighed for Udlændingen; og de Optøjer, der har været, er kun Forløbere for alvorligere. Napoleons Tilbagekomst maa blive skæbnesvanger. Falder han, er det vel ogsaa ude med Murat, og jeg haaber, hans Staldbroder i Norden følger snart efter«. I et andet Brev³ omtaler han et Rygte om, at Prins Gustav ved rus-

¹ Forstaaelsen af Als' Værdi som Flankestilling er altsaa ikke — som paastaet — A. F. Tschernings Opdagelse. Se: Monrads Deltagelse i Begivenhederne i 1864 pag. 159.

² Brev til Tsch. 17—3—1815.

³ Brev til Tsch. 2—2—1816. I dette Brev omtaler han ogsaa den hellige Alliance, som han karakteriserer som »et politisk Særsyn, et Foster af Hykleri og maaske af skjulte Planer . . . mod Tyrkerne. Turde

sisk Indflydelse og efter fredelig Overenskomst med Carl Johan skulde indsættes. Han tror det dog ikke, da Kejser Alexander frygter Carl Johan. Og »en samlet europæisk Plan om at faa Carl Johan bort er ej fattet endnu; men han er hadet i alle Lande. Kun Alex[ander I] gør gode Miner, fordi han frygter ham. Gustav IV er i ingen Henseender farlig for ham. Sønnen kan maaske blive det. Der tales meget om Lystlejre i Skaane. De plejer ej at være omsonst; mon ej Qvid[inge] kunde se den anden Kronprins' Fald? Det vilde være Fatalisme«¹. — Tscherning mener dog ikke, at Stemningen mod Carl Johan er saa betydelig. Ganske vist ynder man ikke hans Person, men man indser hans Talenters Uundværlighed. Han tror ikke, Rusland vil holde paa ham. Rusland maa ønske en Mand bort, som er en farlig Nabo, af samme Grund er England for ham². Senere³ troede Tscherning at vide, at Stemningen i Europa var blevet skarpere mod Carl Johan. Skulde han blive afsat, skriver han, lod sig maaske noget udrette, thi et skandinavisk Rige er nu virkelig vigtigt for Europas Ligevægt og Rolighed.

Disse Breve er de sidst foreliggende Udtalelser fra Tscherning om Forholdet mellem Danmark og Sverrig. Efterhaanden gled Forholdene jo ogsaa i enhver Henseende ind i et saa fast Leje, at der ingen Mulighed blev for Kombinationer.

Kun i meget ringe Grad er, Tschernings Synspunkter præget af, at han var Militær. Ganske vist var han ogsaa traadt ud af den aktive Tjeneste, men da Krigen kom, stillede han sig straks til Raadighed. Gang paa Gang bad han indtrængende om at blive anvendt i den aktive Tje-

man blot motivere sin Ikke-Tiltrædelse af en saadan Akt, men desværre maa man aldrig glemme, at man er den svageste«.

¹ Brev til Tsch. 18—5—16.

² Brev fra Tsch. til Kristian Frederik, udateret, men fra 1815—16.

³ Brev fra Tsch. til Kr. Fr. 16—3—1816.

neste¹, og gennem hele Krigen udfoldede han en overordentlig Aktivitet. I Tidens Løb indsendte han talrige Operationsplaner, hvis Værd jeg ikke tør bedømme, men hans Aktivitet og Optimisme danner en velgørende Mod-sætning til de fleste andre Officerers og ikke mindst Frederik VI.s egen Holdning. Fra kyndig Side udtales da ogsaa Anerkendelse af hans Færd². Men han er meget lidt »militaristisk«. Der er hos ham intet af den militære Foragt overfor Civilister og civile Erhverv, og alt Paradevæsen er ham ligegyldigt, ja imod. Ligesom Sønnen havde han en stærk Interesse for Folkevæbning. Paa Frederiksværk oprettede han 1801 et frivilligt Korps³ til Beskyttelse af Værket. Militærmyndighederne var imidlertid ikke meget begejstrede for det. Paa en Anmodning om Vaaben fik Tscherning det Svar, at det var overflødig, da Korpset som aldeles uorganiseret havde vist, at det ingen Vaaben kunde bruge⁴. Ogsaa paa Als gjorde han Brug af de civile Korps, Borgervæbningen og Kystmilitsen, og han erfarede, at de kunde gøre god Fyldest⁵. Han var en ivrig Tilhænger af den almindelige Værnepligt⁶, ogsaa ud fra et socialt Synspunkt⁷. Som bekendt ansaa ogsaa A. F. Tscherning den almindelige Værnepligt for en af Grundpillerne for social Lighed.

Det er tidligere omtalt, hvorledes Tscherning indenfor Landbrugets Omraade var en ivrig Tilhænger af den videst

¹ Se f. Ex. H. P. 1813—358 og 802.

² Krigsarkiverne VIII. Bd. pag. 409—10. Jvf. Ræder: Danmarks Krigs- og politiske Historie I. Bd. pag. 136 ff., 502 og passim.

³ Krigsarkiverne I, 134. Af et Brev fra Hassler til Tscherning ses det, at Tscherning har udarbejdet Planen, som bifaldes af Hassler.

⁴ Brev til Tscherning fra en af hans Underbefalingsmænd 25—10—07. Jvf. Krigsarkiverne II, 146 ff. og Ræder I, 141, Noten. Om Korpset se endv. Generaladjudantskabets Kopibøger 1805—I, 400.

⁵ »Kjøbenhavnsposten« 29—9—1831.

⁶ »Valkyrien« 1831, I. Hefte, pag. 158 og 164.

⁷ Sammenlignet Oversigt over Municipalindretninger pag. 21.

mulige Frihed. Det er lejlighedvis anført, at han ønskede denne Frihed gennemført overalt i Erhvervslivet. I toldpolitisk Henseende var han en overbevist Tilhænger af Frihandelsprincippet. Atter og atter udtaler han, at dansk Erhvervsliv kvæles af Told og Konsumtionssystemet, foruden at Staten ved de omfattende Smuglerier, der vist ikke mindst muliggøres ved »indbyrdes Undervisning blandt Toldbetjentene«, berøves store Indtægter. Frihed for Handelen er den første Forudsætning for dens Blomstring. Og indenfor Haandværket Frihed for Lavsvæsenet, som blot »er til Gavn for Middelmaadigheden«. I et Brev til Kristian Frederik¹ fremsætter Tscherning paa Opfordring en Plan til Haandværkernes praktiske og teoretiske Uddannelse. Han havde tidligere været inde paa den Tanke at gøre Frederiksværk til en Uddannelsesanstalt for unge Haandværkere indenfor de Brancher, der fandtes paa Etablissementet², og han vender nu tilbage til Tanken. Hvad Tscherning ønsker, er ikke en Skole for Haandværkere, men en Haandværkerskole — en Anstalt altsaa, hvor praktisk og teoretisk Uddannelse gik jævnsides. Iøvrigt kommer han ikke ind paa en nærmere Udformning af Planen for Undervisningen, men han fremhæver skarpt, at Forudsætningen for en saadan Skoles Betydning er, at Haandværkerne frit kan udnytte alle deres Kundskaber, Evner og Færdigheder uden at hindres af Lavsprivilegierne. Alle dygtige Mænd er enten udenfor Lavene eller har Bestillinger, som har brudt Lavsaandene. Og han tilføjer: »For at komme op, maa man ikke blot have Vinger, men disse maa ikke være bundne«.

For almindelig, human Kultur havde han megen Interesse. Videnskab og Kunst satte han meget højt, men han havde — ligesom Sønnen — kun ringe Respekt for den almindelige akademiske Dannelse, som forekom ham i for ringe Grad at være i Relation til det praktiske Liv: »Mit

¹ Brev til Kr. Fr. 27—9—27.

² H. P. 1811—74.

første og fornemste Raad til de unge Studerende er: Saa snart Du har endt Dine Examina, begynd da at samle nyttige Kundskaber¹. Folkeskoleundervisningen laa ham varmt paa Sinde. Ikke mindst den legemlige Opdragelse gennem Gymnastik og anden Idræt. Han var en ivrig Tilhænger af den indbyrdes Undervisning.

Det vil ses, at der ikke var mange Omraader indenfor Samfundslivet, der laa udenfor Tschernings Interessekreds. Og næsten altid var hans Interesse aktiv og hans Opfattelse præget af betydelig Originalitet. Ogsaa har senere Tider ofte givet ham Ret. I hans Opfattelse af de bedste Kaar for Landbruget og Erhvervslivet overhovedet er der meget, som det først var forbeholdt en senere Tid at se og gennemføre. Alle hans Tanker er vel ikke originale. I meget er han stærkt paavirket af de Ideer, som den store Revolution gennemførte eller i hvert Fald anerkendte. Mærkeligt nok finder man ikke i hans Papirer en eneste direkte Udtalelse om Revolutionen, medens han med stor Sympati taler om den tyske Frihedskrig og navnlig om de politiske Idealer, der laa bag ved megen af Begejstringen hos det tyske Folk. At han er stærkt paavirket af Revolutionen, er dog klart nok. Men han er selv ikke nogen revolutionær Natur. At han paa sine gamle Dage skriver², at han »er en lige saa afsagt Fjende af voldsomme Omvæltninger som en ivrig Elsker af en fornuftig og sindig fremadskridende Forbedring« er vel ikke afgørende. Det er ikke givet, at det dækker hans Anskuelse paa ethvert Tidspunkt af hans Liv. Men faktisk giver det en ikke daarlig Karakteristik. Han er udpræget liberal og lidet traditionsbunden. Et Menneske, som nøgtern betragter de faktiske Forhold og altid stræber mod rent praktiske Formaal. Denne Nøgternhed kan hindre ham i tilstrækkelig at værdsætte aandelige Værdier — endog at opfatte dem. Der er tidligere talt om hans ringe Forstaaelse af de nationale

¹ »Kjøbenhavnsposten« 29—3—31.

² »Kjøbenhavnsposten« 9—4—1831.

Modsatninger i Slesvig og Holsten. Det er ogsaa karakteristisk, at han i det før omtalte Udkast til en norsk Stortingstale udelukkende holder sig til rent praktiske Forhold. Det er en Paavisning af, at Norge økonomisk og socialt vil tabe ved Forbindelsen med Sverrig, men intet Ord om den Selvstændighedstrang, som dog ellers tydeligt nok havde vist sin Magt over det norske Folk. Naturligvis betød det, at hans Forstaaelse af saa sammensatte Forhold som dem i Hertugdømmerne og i Norge manglede Dybde. Han bedømte i og for sig Forholdene rigtigt nok; han saa de separatistiske Strømninger, men hans Opfattelse af Aarsagerne hertil var noget overfladisk. Helt klart stod ham kun de materielle Krav, der stilledes, men at der bag dem stod langt videregaaende ideelle Krav, forstod han næppe, fordi han var uden dybere Forstaaelse af de aandelige Kræfter, der bar dem, og fordi han havde en overdreven Tro paa Betydningen af Livets materielle Grundlag. Denne Nøgternhed præger ogsaa hans Opfattelse af det religiøse. Han var Rationalist til Fingerspidserne. »Med intet i Verden er gjort eller kan gøres større Skade end med Troen paa overnaturlige Kræfter eller Virkninger af Aarsager, som ligger uden for Tingenes almindelige Orden«, skriver han til Kristian Frederik¹. Denne Nøgternhed kan bevirke, at der over ham er et vist jordbunden Præg — næsten noget snusfornuftigt, uden at han dog derfor mangler Varme. Det er øjensynligt, at hans stærke sociale Interesse bl. a. bundede i en varm Følelse for Underklassen — ikke mindre end i hans levende Retfærdighedssans. I Slægt med Følelseslivet er ogsaa et af de mest fremtrædende Træk i hans Karakter: hans stærke og næsten under alle Forhold sejrige Optimisme, der virker saa tiltalende, selv om den til Tider kan synes en Kende naiv og kun i ringe Grad begrundet i de virkelige Forhold. Et andet fremtrædende Træk hos ham er hans overordentlige Aktivitet. Næsten utallige er de Ting, han har beskæftiget sig med saaledes,

¹ Brev 3—11—1816.

at han har dannet sig en Mening om dem. Fra indbyrdes Undervisning og Pottemageriet i Jylland til verdenspolitiske Problemer — overalt har han sin Opfattelse parat. Og ofte laa der et betydeligt Arbejde bagved. Af Brevene til Kristian Frederik ses det, at han i betydeligt Omfang har fulgt med i Datidens politiske og historiske Litteratur i de tre Hovedsprog. Men hans Meninger var vel ikke altid lige godt underbyggede. Dog nærrede han næppe nogen Ængstelse ved at fremsætte dem; thi hans Selvtillid var urokkelig og havde ogsaa et reelt Grundlag i hans Intelligens og sunde Dømmekraft.

For saa vidt Udtalelserne angaar E. P. Tscherning, kan man give Sønnen Ret, naar han siger, at hans Fader var en af de ikke faa betydelige Mænd, hvis Evner og Kræfter Frederik VI.s kortsynede og kuende Regering ikke udnyttede, men tværtimod holdt nede. Meget var blevet anderledes, tilføjer han, om man havde fulgt min Faders Raad. Det havde ikke altid været uklogt at følge Eilert Peter Tschernings Raad.
